

GÁLL ISTVÁN

előzőleg kiadott téziseihez fűzött rövid magyarázatot. Szólt a magyar líra világirodalmi rangú teljesítményeiről, főlegemlgetve Illyés, Nagy László, Benjámin, Juhász Ferenc nagyszerű költői teljesítményét. Nincs azonban szégyenkezni valója prózánk-nak sem, mondotta, különösen a 70-es években megjelent vagy bemutatott jelentős drámai alkotásokra hívta föl a figyelmet. Csurka és Hernádi némely darabja szerinte új korszak kezdetét jelenti. Sokan és gyakran beszélnek a regény és a novella válságáról, ebben lehet némi igazság. Ha elmélyültebben vizsgáljuk, kiderül mégis, hogy ezekben a műfajokban is fölmutathatunk elismerésre méltó teljesítményeket. Nagy hatású könyvekkel lepett meg bennünket például Sütő András, Szilágyi István, de jobban oda kellett figyelni olyan novellistáinkra is, mint Mándy Iván, Thurzó Gábor vagy Mészöly Miklós. Az utóbbi húsz év prózája, úgy érzi, méltó társa lett a lírának, őszinte, a problémákat nyíltan föltáró összegezések születtek. (Gáll István tézisei megjelentek a *Népszabadság* 1978. június 4-i számában.)

GARAI GÁBOR :

A mitológia Narcissusza, amikor a Helikón egyik forrása fölé hajolt, úgy bele-szeretett tulajdon tükörképébe, hogy ebbe bele kellett pusztulnia.

Az író, a költő bonyolult módon narcisztikus lény: egyszerre gyönyörködik és kételkedik önmagában. Gyönyörködése kételkedés nélkül önámítássá válhat. Tisztánlátás végett ajánlatos emlékezetébe idéznie József Attila szavait: „hiába fűrösz-töd önmagadban, / csak másban moshatod meg arcodat.”

Vagyis, mint minden más, társadalomban, közösségben élő embernek, nekünk is nélkülözhetetlen szükségletünk, hogy mások tekintetével ellenőrizzük olykor csalóknak bizonyuló tükörképünket.

Nem csak önmagunk és műveink próbájáról van azonban szó, amikor az iro-dalom és a kritika együttes hivatásáról, szövetségéről, egymásra utaltságáról beszé-lünk, hanem szélesebb közérdekről, néperdekről is, mert munkánk — szerencsés esetben, tehát: ha hiteles — közszükségletet szolgál.

Ez a tanácskozás, a most kezdődő vita aligha lehet hivatott arra, hogy végleges, irodalomtörténeti érvényű ítéleteket mondjon a hetvenes évek irodalmáról, hiszen ez éveknek még végére sem értünk. De méltó módon betöltheti hivatását, ha őszinte szóval segít választ adni arra a — küldetésünk méltó betöltését minősítő — kér-désre: miképpen jelenik meg a mai magyar társadalom valósága, a szocializmus valósága, fejlődésével és fejlődésének ellentmondásaival irodalmunkban, irodalmi életünkben, kritikai elemzéseinkben és mérlegeléseinkben.

Méltó módon betöltheti hivatását ez a vita, ha a reális irodalmi értékrend men-nél szabatosabb kialakítását szorgalmazza, s ha ezt a realitásigényt nem vélt vagy valódi tekintélyekre, hanem a marxista esztétika elveire alapozza.

Nem két tábor áll itt egymással szemben: alkotók és kritikusok tábora. Az író, a költő — ha az önteltségtől tudata el nem homályosult — első és könyörtelen kri-tikusa önmagának; s pályatársainak is önkéntelenül, sóvárogva, együttérzőn vagy ingerülten, kimondva vagy kimondatlanul. S ha elismerjük az író jogát a kritiká-hoz, ki vitathatná el az alkotó rangját a hivatásos kritikustól?

Amikor bármilyen műfajú írással a nyilvánosság elé lépünk, egyszerismind vál-laltuk azt is, hogy munkánkról tisztességes hangon bírálatot lehet írni vagy mon-dani. A bírálat értékét pedig hosszú távon nem személyes érzékenységünk minősíti,

hanem annak a közösségnek az érdeke, amelyből vétettünk, s amely mindannyiunkat éltet.

Kívánom, hogy ez a magas érdekeltség emelje ebben a vitában önmagunk fölé tekintetünket.

FEKETE GYULA :

Javult az irodalmi élet légköre az utóbbi években; a gyilkos dühök ritkulnak, csendesednek. Persze csak úgy általában javult a légkör — ha nem számítom bele a kritikások közérzetét. Most látni csak, mennyi érzékeny lelkű ember torlódott össze ebben a műfajban, sértetten, meghajszoltan, mint űzött vadak; nyilván a sors dialektikája a kritikus mimózátermészet. És én igyekszem is megérteni annak a kritikusnak a lelkiállapotát, aki megírja az íróról: tehetségtelen, hagyja abba, mire az illető író azontúl nem köszön előre neki. Igyekszem megérteni a megrendülését, ha millió példányban közölt, letaglózó kritikája után megkapja lezárt borítékban az író „vérszomjas válaszát”.

Illetlen ilyesmiket szóba hoznom is; nekem igazán nem lehet panaszom a kritikusokra. Sokat köszönhetek kritikusaimnak, és a legtöbbet kétségkívül azoknak köszönhetem, akik — nem részletezem itt, milyen jelekből ítélve —, nyilván a legtöbbet akartak ártani.

Hogy mégis szóba hozom ezeket, annak célja van. *Útjelzőnek* hozom szóba, zsákutcajelzőnek: ez tehát az a *hangnem*, amely biztosan zsákutcába vihet egy író-kritikus találkozót. A személyes érzékenység, az önérzet sérülései, úgy gondolom, nem ide való téma. Az önérzet magánparcelláin ne erőltessük a kollektivizálást; az „Írók-Kritikusok Testvérisége” című tévesz életképességében nem bízom — de nincs is ilyen szerelmi aktusra semmi szükség. Alig hiszem, hogy az a legfontosabb gondunk — s hogy egyáltalán: fontos gondunk —, amit Nagy Péter a Népszabadságban karácsonyi cikke tengelyébe állított: az írói hiúság, a „presztízs” sérelmei, hogy „reklámszövegíró” legyen-e a kritikus, hogy: „a nemtelenek (azaz a kritikusok) csak feltétlen hódolattal közeledhetnek a nemesekhez (azaz a múzsafiakhoz)...”

A hiúság és a viszketeges önérzet az ostromlott, jól van. De mintha az ostromló ugyanaz volna: hiúság és viszketeges önérzet. Nem lehetne az egyenlet két oldalát — legalább a közelítő megoldás érdekében — ezzel a két azonos tényezővel *egyszerűsíteni*?

Beszéljünk inkább a legfontosabbakról. Mondom, nem hiszem, hogy a hiúság, a sértődékenység a legfontosabb gondjaink közül való. Pedig úgyszólván toronyiránt erre hord a napjainkban talán legtermékenyebb kritikai műfaj: a kritika önvédelmi irodalma. Vajha bizonyos szerzők részéről bizonyos fórumokon a műveket is illetné annyi sorterjedelem! Én mundérszapot érzek ezeken a szopora felhorkanásokon, kivált ha mindenestül védelmükbe veszik mai kritikai irodalmunk elveit és gyakorlatát — a mindenestül bizony *védhetetlent*.

Sok izgalmas kérdés kívánkoznék ide. Például amit Szabolcsi említ: a teljes mezőny áttekintése, szemmel tartása ma már képtelenség, specializálódnia kell a kritikának. Utolérte tehát a kritikát is a tudományok szigorú törvénye. Csakhogy én itt szinte feloldhatatlan ellentmondást látok. Minthogy a kritika valójában az arányok művészete. De hogyan lehet a helyes arányokat beépíteni a nagy egészbe, ha ki-ki csak egy-egy parcellát művelget? — Talán itt is a teljesebb sajtódemokrácia segíthetne. Ha a saját parcelláján elfogult nyílt színen ütközik más parcellák